

феномен, який, трансформуючись, творить нові неповторні смисли, підтверджуючи тим самим усталене правило «що віддав – те твоє». Тому, ймовірно, що сучасна текстова дійсність, – а текст є не чим іншим, як вищою реальністю мови, – в телеологічному аспекті стане ключем до свідомості неординарних мовних особистостей, а також задасть координати для досягнення «мови безмов'я» та «мовлення про невимовне».

Література:

1. Бацевич Ф. Містичні тексти як лінгвістична проблема: аспект типології. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. Випуск 52. С. 171–184.
2. Бацевич Ф. Поняття «мовної катастрофи» в деяких лінгвофілософських концепціях. *Філософські проблеми науки: зб. наук. праць Львівсько-Варшавського семінару «Філософія науки»* (14–21 листопада 2004 р. Львів; Варшава, 2010. С. 164–169.
3. Бацевич Ф. Український одивнений художній текст. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 336 с.
4. Бацевич Ф. Частки української мови як дискурсивні слова. Львів: ПАІС, 2014. 288 с.
5. Завадська О. В. Феномен креолізованого тексту: актуальна проблема сучасних лінгвістичних досліджень. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2016. Вип. 43. С. 163–169.
6. Мартакова А. В. Каліграма як графічний вияв мовної гри в поезії українського постмодерну. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2016. Вип. 42. С. 202–207.
7. Потебня А. А. Мысль и язык. Киев: СИНТО, 1993. 192 с.

Наталія МОРСЬКА

*кандидат філософських наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ВАГА ЦІННОСТІ ПРАВА ДЛЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА ПОСТМОДЕРНОЇ ДОБИ

Активне конструювання сучасної інформаційної цивілізації породжує низку викликів для людини і суспільства. Як зазначає Ю. Яковець, що це «найважчий період в історії людства за останнє тисячоліття, оскільки він відображає всезагальну кризу, агонію індустріального суспільства і «пологові корчі» постіндустріального, яке, вийшовши з чрева цивілізації,

що минає, є ще надто слабким, щоб справляти визначальний вплив на долю людства» [7, с. 261]. Назріла постмодерна епоха не стільки презентувала свої позитивні особливості, скільки виявилась «часом інтенсивного прояву суспільних та природних проблем нової якості» [3, с. 261]. Людина і суспільство стали заручниками і, водночас, внаслідок власної агресивної діяльності, причиною глобальних змін і перетворень, на які жваво реагує «неспокійна, надломлена планета» [2, с. 407].

Характеризуючи явище постмодерну, В. Горбатенко наводить визначення Г. Померанца, який зазначає, що постмодерністська людина «потрапляє в лабеті апатії, ослаблення волі», а це прямий шлях до загибелі, та слова Д. Затонського про те, що «постмодернізм є ж бо щось «декадентське»: він безпосередньо пов'язаний з крахом надій, болісною втратою ґрунту під ногами, з втратою орієнтирів і видимих цілей» [1, с. 5]. Суперечлива постмодерна, часто антагоністична реальність, яка, на думку В. Горбатенко, унеможлиблює стандартизацію, відкидає важливі орієнтири, пропонує поліваріантність вибору [1, с. 6], все ж, на наш погляд, актуалізує значення базової цінності права для людини і суспільства, як формуючого чинника індивідуальної та суспільної самосвідомості.

В умовах постмодерну значних трансформацій зазнає і правова реальність, змінюється специфіка суспільних зв'язків і змінюється тип праворозуміння. Право починає розглядатися: з феноменологічного погляду – як притаманне кожному індивідові почуття справедливості, рівнозначне втілення об'єктивної і суб'єктивної реальності; з герменевтичного – як визнання і повага особистості іншого, визнання за кожним формальної рівності; антропологічного – як визнання соціокультурної обумовленості природи людини (правового статусу особистості) і, таким чином, визнання багатоманітності культур та правових систем сьогодення [1, с. 6–7].

У сучасній філософії права існує полеміка між позитивістською та юснатуралістичною концепціями права. Дослідники вказують понятійне розмежування та критичне зіставлення закону і права, яке характерне для західної правової традиції. Тож серед плюралізму інтерпретацій розуміння права, звернемо увагу на визначення, де право розглядається як сукупність до- і надпозитивних безумовних етичних комунікаційних регуляторів (справедливість, моральність, правдивість, вірність, надійність, порядок тощо) [5, с. 175]. Правові норми набувають значення цінностей тому право, як зазначає В. Нерсисянц, «у своєму аксіологічному вимірі виступає як визначена форма правових цінностей, як специфічна форма правової

повинності, відмінна від всіх інших (моральних, релігійних і т.д.) форм повинності і ціннісних форм» [4]. Цінність вказує на те, що є особливо вагомим для людини, почуття і розум якої диктують виділяти значиме з усього і ставитися до нього з повагою й визнанням як обов'язкового. Завдяки цінностям, «право, як деякий «механізм», одержує свій зміст, тому, що свідомість суб'єкта права спрямована на цінності як на свій об'єкт. Завдяки їм знімається момент байдужості в поведінці правового суб'єкта і формуються дозволи, заборони і зобов'язання» [4].

Різні явища ідеального та матеріального характеру у праві можуть набувати статус цінностей. «Матеріальні предмети і блага, суспільні відносини, людські вчинки, вольові феномени (мотиви, спонукання), ідеї, ідеали, соціальні інститути» стають правовими цінностями, «оскільки лежать в основі права і правопорядку, ...виступають як ідеальне обґрунтування норм права, закріплюються і охороняються правовими нормами, складають мету права та його інститутів» [4]. Окремі соціальні цінності набувають статусу правових цінностей, постають високими ідеалами, що лягають в основу суспільної свідомості і стають основними принципами права. Серед них: свобода, справедливість, рівність, демократія, порядок, безпека та ін. Специфічні правові цінності загального значення такі, як: «ідея права, ідея стабільної законності», одночасно постають ідеальними взірцями і проявляються в реальній практиці людей. Права людини також перебувають у статусі важливих цінностей, оскільки обґрунтовують найвищу вартісність людини як джерела усіх цінностей, утверджують право її існування як природної і соціальної сутності [4].

З огляду на аксіологічний вимір правових норм і саме право стає цінністю. У сучасному суспільстві воно є не стільки регулятивним інструментом, скільки розвиваючим і мотивуючим засобом індивідуальних та суспільних процесів. Дослідники наголошують, що:

- 1) різні типи культур приписують праву неоднакову цінність;
- 2) цінність кожної правової норми, кожного правового інструмента щораз відзначається як конкретне історичне явище;

- 3) цінність права неможлива поза контекстом діяльності суб'єктів права, організаційних сил, що відповідають інститутам зі створення і реалізації права [4].

На думку науковців, власну цінність права можна визначити «як вираження соціально організованої форми, походження якої забезпечує відтворення правових станів правовими засобами, внаслідок чого народжуються нові можливості і велика воля для саморозвитку людини і розвитку суспільства» [4].

В такій якості право надає людині як суб'єкту права у вигляді суб'єктивних прав, нові можливості і багатогранний простір для особистісного розвитку. Тоді метою права стає як сприяння утвердження блага та щастя одних, так і недопущення нещастя та гноблення інших, узгодження дій з мораллю і справедливістю [4].

Отже, критерієм цінності права є людина, яка саморозвивається. Право має цінність, якщо воно допомагає самовизначенню і самоздійсненню людини, покладає нові можливості для індивідуального та суспільного розвитку. Вага цінності права для «постмодерної людини» та «постмодерного суспільства» беззаперечна. В умовах гіпердинамчного темпу життя, концептуального хаосу та радикального плюралізму, право залишається фундаментальною цінністю для самоідентифікації, самотворення, самопрезентації та збереження самоцінності людини.

Література:

1. Горбатенко В. Постмодерн і трансформація ціннісної основи людського буття. Політичний менеджмент. 2005. №1 (10). С 3 – 13.
2. Кеннеди П. Вступая в XXI век: Пер. с англ. Предисл. В. Согрина. М.: «Весь мир», 1997. 408 с.
3. Мартинов А. Ю. Футурологічні сценарії глобальної перспективи. Нова парадигма: Альманах наукових праць. Запоріжжя, 2002. Вип. 28.
4. Філософія права. За ред. О. Г. Данильяна. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KOMPLEKS/KURS_1/kurs/2/45Chast2Rozd7Tema1Paragraf1.htm
5. Філософія права. Навчальний посібник // За загальною редакцією М. В. Костицького та Т. В. Чміля. Київ, 2000. 336 с.
6. Честнов И. Л. Правопонимание в эпоху постмодерна. Правоведение. № 2. 2002. С. 4 – 16.
7. Яковец Ю. В. История цивилизаций: Учеб. пособие для студентов вузов гуманит. профиля. 2:е изд., перераб. и доп. М.: ВЛАДОС, 1997. 350 с.

Іванна АНДРІЙЧУК

*кандидат психологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СМИСЛОВИХ ЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Аналіз літератури переконує, що смислові життєві орієнтації є складним комплексним утворенням, яке міститься в пізнавальних